

**NOCHNA'AT ALMAJT'AN NOJLU'UMIL TI PAXIL
XOT'OOO ALMAJT'AN 22-2020
NOCHNA'AT ALMAJT'AN TI A' NOJLU'UMIL TI PAXIL**

TUMUTIL:

Ka' a' kuchpach ool ti Nojkaj etel upoliloo' tz'aj ool ti kajtaliloo' ti Lu'umil ich ma'lo' ki'ooltik ti Tanjaloo' ka' a' Almajt'an Almejenil ti Nojlu'umil ti Paxil jajt'ajoolmal, ich uchuloo' ti b'ixyanil ti k'asik'alil K'a'oolal patal jo'omij a' ma'lo' tan umanil ti maxtojiloo', etel a' sast'anil ti ajch'ab'ejil ti Nojlu'umil ich Almajxikin ti Ajtanlajt'anoo', up'iis ooltik a' b'ixyan men a' k'asil ti ket t'an etel a' Xot'ool almajt'an Xokal 7 ti a' Junmolmak Almajt'anil, Almajt'an ti Jetz' ool K'a'oolal.

TUMUTIL:

Ka' a' najmeyajkaj ti toj ti b'ay ti toj'oolal ich Paxil k'äma'an a' k'atb'e'enil ti xaxana'an ti b'ixya ti k'asik'alil k'a'oolal, men a' ka' k'atb'e'enil tzaypach etel a' b'ixyan junpayil ka' k'a'amwalej k'a'oolal, etel xul ka' a' Nojkaj upatal amächik xeka'antajiloo' ka' chukal cha'antik men a' toj'oolal, a' ma'lo'il etel ma'ekyolal ti a' kajtaliloo'.

TUMUTIL:

Ka' etel k'inil 24 ti ujo'p'eel winal ti jaab' je'la', ajch'ab'ejil ti Nojlu'umil ich Almajxikin ti Tanlajt'anoo', jok'sataj a' Xot' ool almajt'an Mek't'ankajil Xokal 9-2020, ka' xaxana'an men junk'äl lajp'eel k'inoo' masil ti k'inanjal ti tan umanil ti b'ixyan ti k'asik'alil k'a'oolal b'a'alila'an ich a' Xot'ool almajt'an Mek't'ankajil Xokal 5-2020, ti uk'inil 5 ti ujo'p'eel winal ti 2020, ich b'a'ax jajt'anik b'ixyanil ti k'asik'alil k'a'oolal men junp'eel k'inanjal ti junk'äl lajp'eel ich tulakal lu'umil.

TUMUTIL:

Ka' a' Nochna'at almajt'an ti Nojlu'umil umeyaj ti jajiltoj a' Xot' ool almajt'an Mek't'ankajil Xokal 9-2020, jok'sataj men a' acjch'ab'ejil ti Nojlu'umil ich Almajxikin ti Tanlajt'anoo', tan ujoj'sataj a' tunkul utz ka' tojil.

MEN B'AY:

Ich peksb'aj ti a' meyajiloo' ka' utz'ajik a' pektzil almajt'anoo' 138, 139 etel 171 junxeet') a) ti a' Almajt'an Almejenil ti Nojlu'umil ti Paxil.

XOT' OOL ALMAJT'AN:

Pektzil almajt'an 1. Jajiltoj a' Xot' ool almajt'an Mek't'ankajil Xokal 9-2020, ka' xaxana'an men junk'al lajp'eel k'inoo' masil a' k'inanjal ti tan umanil ti b'ixyan ti k'asik'alil k'a'oolal b'a'alila'an ich a' Xot' ool almajt'an Mek't'ankajil Xokal 5-2020, ti uk'inil 5 ti ujo'p'eel winal ti 2020, jajiltoja'an etel ka'tojkintika'an men a' Xot' ool almajt'an Xokal 8-2020 ti Nochna'at almajt'an ti Nojlu'umil, etel a' Xot' ool almajt'an Mek't'ankajil Xokal 5-2020 ka'tojkintika'an men a' Xot' ool almajt'an Mek't'ankajil Xokal 6-2020 ti uk'inil 21 ti uyoxp'eel winal ti 2020 etel xaxana'an men a' Xot' ool almajt'an Mek't'ankajil Xokal 7-2020, ti uk'inil 24 ti uyoxp'eel winal ti 2020; ketiloo' jajiltoja'an etel ka'tojkintika'an a' Xot' ool almajt'an Mek't'ankajil Xokal 6-2020 men a' Xot' ool almajt'an Xokal 9-2020 ti Nochna'at almajt'an ti Nojlu'umil, ti uk'inil 24 ti uyoxp'eel winal ti 2020 etel xaxana'an tumunb'en a' Xot' ool almajt'an Mek't'ankajil Xokal 5-2020 men a' Xot' ool almajt'an Mek't'ankajil Xokal 8-2020 ti uk'inil 20 ti ukänp'eel winal ti 2020, jajiltoja'an men a' Xot' ool almajt'an Xokal 21-2020 ti Nochna'at almajt'an ti Nojlu'umil, ti uk'inil 30 ti ukänp'eel winal ti 2020.

Pektzil almajt'an 2. Tich' oolil ti makil ti toj'oolal. A' Tanlajb'ej ti Toj'oolal K'a'oolal etel Tz'aj ool Ichilmakil umentej jelt'oxbil tak'iniloo' ti ka' a' makil ka' umeyajtikoo' yo'lal ti kuuchilmeyaj xulseb'illoo', uk'ämik junp'eel wantik lajma'tz'ektak'in ti ub'o'ol ti meyaj, ketil ti Bono ti Lakan COVID-19, jajkutaja'an ich a' pektzil almajt'an 2 ti Xot' ool almajt'an Xokal 20-2020 ti Nochna'at almajt'an ti Nojlu'umil. Etel mixmak upatalej uk'ämik ka'p'eel tak'in ti je'la'.

Usipit yool ub'aj a' Tanlajb'ej ti Toj'oolal K'a'oolal etel Tz'aj ool Ichilmakil, a' k'äxt'anik ti ajkänb'aloo' ti tz'äkyajil etel känb'aliloo' k'äla'anoo' etel uxul ti känb'al etel b'aylo' xan ajtz'äkyajoo' taanxelkajil ka' yanti'ijoo' ukänb'aliloo' la'il ich unajiltz'äkyajoo' tikilu'umiloo' ti umuk'yool ich a' noyjaj ti COVID-19.

A' Tanlajb'ej ti Toj'oolal K'a'oolal etel Tz'aj ool Ichilmakil ukuchpachej mentej useeb'illoo' känänb'aliloo' ka' upatal useeb' ti k'äxt'anik etel b'o'ol ti makil.

TUMUTIL:

Pektzil almajt'an 3. Pektzil ti Nochna'at almajt'an ti Nojlu'umil. Ka' ti okol ti xot' ool almajt'an je'la', etel tak ka' xul a' b'ixyan ti k'asik'alil men a' noyjaj men a' coronavirus SARS-CoV-2 etel k'oja'anil ti COVID-19, a' B'ensajina'atb'il Ch'ab'ejil ti Tz'aj ool ti Yaxtz'äkyaj COVID-19 –COPRECOVID-, yanti'ij ka' jok'sataj tulakaloo' martes ti, junp'eel joch't'an jeb'ix tz'iib'a'an etel ik'alil ti B'esajina'atb'il Yanili'ij ti Nochna'at almajt'an ti Nojlu'umil, etel ukuchpacchej umentj k'ochol ti tulakaloo' ajmen almajt'ankajil ti Nochna'at almajt'an ti Nojlu'umil ti seeb'il, yok'ol ti tzaypach, peeroj ma' uxulxup ti:

1. Pektzil nakomil, tulakal k'in etel junxeet' ulisoo', yok'ol ti noyjaj ti COVID-19 ich Paxil, unoch'kinte; yan k'oja'aniloo', yan k'oja'anil etel yaj jaj etel ma', ma' yan k'oja'anil,

- k'äsmiya k'oja'anil, tz'äkyaja'an, kimiloo', jajil, ixch'upoo'/winikoo', jaab' etel kob'olil, etel b'a'ax k'oja'an, hospitalizados/ambulatorio, comorbilidades yax ooliloo'. B'aylo' xan a' pektzil yanti'ij ka' kuuchil tab'al lu'umil, tzukub'al etel kajil. Xan men kuuchil ti ma'pekb'al; kuuchil, k'a'oolal wa juntak, ti känantik ti nojoch makoo' ti yaab' jaab'; etel najmeyajkaj k'a'oolal.
2. Xeka'b'il etel jach tul ti ch'akche'oo' ich a' oxp'eel kuuchiloo' ti tz'aj ool men kuuchil ti tz'aj ool, unoch'kinte a' kuuchiloo' ti yaxtz'äkyajoo' etel xulseeb'. Xeka'b'il etel jach tul ti kuuchiloo' ti jach känantikoo'.
 3. Tz'oksat'an ti tulakaloo' a' jekeb'oo' tak'iniloo' tunu'kulik'in etel ma'tunu'kulik'in jajkuntaja'an men a' Much'na'tik Ajmen-almajt'an ti tz'aj oolitik a' yaxtz'äkyaj janil men a' COVID-19 ti Tanlajb'ej ti Toj'oolal K'a'oolal etel Tz'aj ool Ichilmakil –MSPAS-, a' Tanlajb'ej ti Meyaj etel Na'atcha'an Ichilmakil – MINTRAB-, Tanlajb'ej ti Ma'lo'il Ichilmakil –MIDES- etel Tanlajb'ej ti Lajma'tz'ektak'in –MINECO-. Pektzil je'la' ti kuuchil ti b'a'ayuchul, kuuchil ti tool, kuuchil ajmentik etel kuuchil ti xu'pikb'il.
 4. K'äxt'anoo' ti tz'ajik ool a' k'atb'e'eniloo' men a' nojyaj COVID-19 men a' MSPAS etel jekeb'oo' makiloo', b'aylo' jeb'ix a' b'o'ol men tanjaloo'. Etel ukuchpachej ti unoch'kinte a' b'o'olil ti MSPAS ti tulakal muuch'b'al 0.
 5. Xokalil ti siilb'aliloo' juntakoo', tikilu'umiloo' etel ichiltanxelkajil, uk'amoo', umentej etel okol ti xokalil ti MSPAS, MIDES, MAGA etel MINTRAB.
 6. Konoloo' k'inoos', junxeet' ulisoo' etel tulakaloo' ti nok' ti ch'in; pixtaani mix k'ab'; p'ook' ti ch'in; mejen pixk'ab'oo'; k'äsnoj pxik'ab'oo', nojoch pixk'ab'oo', pixtaanich ti ch'in, pixtaanich N95 etel válvula, pixtaanich N95 mix válvula, pixtaanich KN95, ka'ichoo' ti känänb'il, känantik taanich, nok' ti ma'pekyolal, xana' ti tz'äkyajoo'.
 7. Konoloo' k'inoos', junxeet' u'lisoo' etel tulakal ti mus ik'oo', tz'ajik'b'il, jok'sik ta'ni', cha'anb'äl ti kuxtal, ch'akche' ti kas'k'oja'aniloo'.
 8. Xokalil etel k'ub'u' k'inoos', junxeet' u'lisoo' etel tulakal ti tz'akoo', b'a'aliloo' tz'äkyajoo' etel ti känantik makil men kuuchil ti tz'aj ool tz'äkyajil ich a' oxp'eel kuuchil ti tz'aj ool.
 9. Xokalil ti konoloo' mena'an etel siilb'aliloo' tuk'amäktajoo' ti tunkuloo' etel ki'b'a'aliloo' ti mentik ti p'iis ool ti yaj etel ti cha'anp'iisb'il ti COVID-19
 10. Jocht'an ti p'iis ooloo' yajoo' etel cha'anp'iisb'iloo' mena'an ti makoo' men k'in ete unuktal.

Tulakal a' pektzil tz'äkyajil etel janil xan yanti'ij ka' uk'ub'u' men a' Jeb'na'at Paxilil ti Ma'pekyolal Ichilmakil.

A' xul ti junk'äl lajp'eel (30) k'inoos' ti b'ixyan ti k'asik'alil jajiltoja'an men Xot' almajt'an je'la', a' B'ensajina'atil Ch'ab'ejil ti Tz'aj ool ti Yaxtz'äkyaj COVID-19 –COPRECOVID- yanti'ij ka' e'tesb'alil ich Muuch'b'al Nochna'at almajt'an ti Nojlu'umil ti tz'ajik junp'eel jocht'an etel nuktalik k'ataloo' ti Ajmen-almajt'ankajiloo'.

Pektzil almajt'an 4. Seeb'il ti k'äxt'anik etel b'o'ooloo'. Sipit oolal a' Tanlajb'ej ti Toj'oolal K'a'oolal etel Tz'aj ool Ichilmakil –MSPAS- ti mentik a' k'äxt'anoo' ti Tanjaloo' Tojna'tikoo' etel nojna'atil, k'atb'e'eniloo' ti mentik a' Tojmeyaj ti a' känantik, Muk'yaj etel Nuktal ti Uchuloo' ti coronavirus COVID-19, ich je'b'a'axakej ti kuuchiloo' mentikoo', tak 31 ti uka'lajp'eel winal ti 2020, tan k'atikoo' chen utzaypachoo':

- a) Ju'um ti kuxtal b'aje'lajb'ila'an.
- b) Tz'iib'alil ti k'ab'a'ju'um yok'ol ti tanjal ti tz'ajik, nojna'atil wa tojna'tik.
- c) Tz'iib'alil ti –DPI-
- d) Ju'um ti xaxak'tz'iib' ich a' Xaxak'tz'iib' B'o'olijaab' Lotb'il.
- e) Uyulb'il b'ixmak ti ajmolay nojna'atil jajil, ich a' uchul ti tanjal nojna'atil.

Uyalb'il ub'aj a' Tanlajb'ej ti tak'inil k'a'oolal ti ka' jeltik a' tak'inb'zil men nuktaloo' ti ub'enes junp'eel cha'anb'il ti a' k'äxt'anoo' mena'an b'o'oy yol ti pektzil almajt'an je'la', etel ka' usipit yool a' xu'pul ich a' tz'iib'a'alil ti xu'pulo', etel Jaje'tesik Chen ti Xaxak'tz'iib' (CUR) ti tulakal ti ajtojna'tikoo' wa nojna'atilo' k'äxt'ana'anoo', etel ma' uk'atb'e'enil yanti'ij ich a' Xaxak'tz'iib' Nakomil ti Konolil ti Nojkaj wa ti uk'ab'etkuntik etel xaxak'tziib' ti b'ay ti Guatecompras.

Ich uchul ka' makoo' ka' upaaytik tanjaloo' nojna'atilo' wa tanjaloo' tojna'tikoo' wa ma' yanti'ijoo' ich chukb'est'an ti junp'eel wa yaab'il ukuchpachoo' b'o'olijab', je' tz'aejeje junp'eel k'innanjal ti ka'lajp'eel winaloo', ti a' chukb'est'an ti ukuchpachoo', uchu'umpajij ti junp'eel ti ujunp'eel winal ti 2021; jeb'ix kuchuloo', ma' ma'seeb'iltik a' k'äxt'anik, jok'sataj ti facturas, chunutaloo' ti b'o'ol. A' Nojmeyajkaj ti Känänb'alil B'o'olijaab' je' jok'satanej a' xeka'antajiloo' k'atb'e'eniloo' ti a' chukb'est'an ti tualaj a' muuch't'an je'la', ichil ti k'innanjal ti jo'p'eel k'inoo' ti tan umanil je'la' xot' ool almajt'an.

Usipit yol ub'aj a' Tanlajb'ej ti Tak'inil K'a'oolaloo' a' jelb'a'alyuchul ti a' tak'in tutz'ajoo' a' Tanlajb'ej ti Toj'oolal K'a'oolal etel Tz'aj ool Ichilmakil ich a' Pektzil almajt'anoo' 14 etel 15 ti Xot'ool almajt'an Xokal 12-2020 ti Nochna'at almajt'an ti Nojlu'umil, Almajt'an ti Yaxtz'äkyaj ti Känantik ti Paxililoo' ti noyjaj COVID-19 ti tz'aj tak'in a' k'äxt'anik ti Tanjaloo' tojna'tikoo' etel nojna'atilo' ti yaxtz'äkyaj.

Ti a' tukuloo' ti b'o'ol ti maxi'ijoo' ya upaartik utanjaloo' tak a' 1 ti uyoxp'eel winal ti 2020, a' Tanlajb'ej ti Tak'inil K'a'oolal etel a' Tanlajb'ej ti Toj'oolal K'a'oolal etel Tz'aj ool Ichilmakil, tulakal u'lis, umuuch'b'al etel yaxb'il, je' tz'aejeje a' tak'inil ti upixtik a' k'atb'e'enil ti b'o'ol tak'in ti chukb'est'an etel a' b'o'ol ti tanjaloo' nojna'atil etel tojna'tikoo' ti makoo' ka' umeyaj ich yaxtz'äkyaj ti COVID-19, icha a' ma'ketiloo' ajmentikoo'.

A' winaloo' ti uwakp'eel winal etel uka'lajp'eel winal ti peksb'aj tak'in 2020, ich tulakal winal, a' kuuchilo ajmentikoo' wa uti'a'al Tanlajb'ej ti Toj'oola K'a'oolal etel Tz'aj ool Ichilmakil uk'atik jeltik a' b'o'ol tuk'ataj ti upixtik a' tanlajloo' ich a' pektzil almajt'an je'la'; yanti'ij

ukuchpach tz'aj ool yaxb'il etel xul ti jajt'ajoolmal a' chukb'est'an ukuch'achoo' je'la'. Ma' upatalej umentej umaasi ti ka'p'eel jeltik ti b'o'ol ich a' winal.

Pektzil almajt'an 6. A' Much'na'tik Jalachnojt'an ukuchpachej, ichil ti je'la' xaxana'an ti b'ixyan ti k'asik'alil k'a'oolal jajiltoja'an men a' Xot' ool almajt'an je'la', tzaypach etel p'iis ooloo' etel peksb'ajoo' ti ka' ma' yan b'isajyajil ti yaj COVID-1; ich la'ix a' mentik ti p'iis ool, lik'känänb'alil etel junalil k'atb'e'eniloo' etel cha'anb'il ma'lo'.

Xan je' uma'lo'ilej a' b'a'alyuchuloo' etel utzmenb'eloo' ti laak' je'palil ti a' peksb'ajiloo' känb'aliloo', konoliloo', mentikoo', meyajiloo' etel tulakal ka' jeb'ix p'iis ool ti känänb'il yan uxulxupoo'.

Pektzil almajt'an 6, ka'je'palil tz'eeek ti ti tz'eeek. A' utzmenb'eloo' ich känäntik ti toj'oolal ti a' sutkal ti tz'eeek ti tz'eeek ti peksb'ajiloo' mena'anoo' ti ma'ketil kuuchiloo' ti ichilmakil, ukuchpachej unoch'kinte a' utzmenb'el ti ka'je'palil ti peksb'ajiloo' kuchk'ujoo' ti je'b'a'axakej b'a'ax; ketil ti peksb'ajiloo' konoliloo' etel lajma'tz'ektak'in.

Pektzil almajt'an 7. Sipityolal y xinb'alil. Men a' Jachk'atb'etil pixanil ka' e'tesb'alil ti makil paxilil ti lik'in a' toj'oolal ti makil, usipityol ub'aj a' jälk'ä'anil xinb'alil ti ajtanlajt'anoo' ti je'b'a'axakej kuchk'uj, ti tz'aj ooltik a' k'ataloo' ti yaxtz'äkyaj ka' a' e'tesb'alil ich a' makil wa ti mentik ti peksb'ajiloo' ti tz'asiil ichil ti upatalil tz'aj almajt'an, maxi'ijoo' ukuchpachej ma'lo' uk'a'ooltik ub'aj.

Pektzil almajt'an 8.Sipityolal ti xinb'alil. Men a' peksb'ajiloo' ti pixb'il ti yaxtz'äkyaj ka' tz'aj ool, usipityolal ub'aj a' jälk'ä'anil xinb'alil ti ajtz'äkyajoo' ti b'a'alche'oo' ma'lo' uk'a'ooltik ub'aj ti pixb'il tulakal yaxtz'äkyaj ka' yan uk'inanajl ti mix jok'olil.

Pektzil almajt'an 8. Uka'tojkintik ub'aj a' ujo'p'eel muuch't'an ti pektzil almajt'an 2 ti Xot' ool almajt'an Xokal 13-2020 ti Nochna'at almajt'an ti Nojlu'umil, Almajt'an ti Sa'altik Lajma'tz'ektak'in ti Ch'ib'alloo' men a' tukuloo' ti COVID-19, etel p'atik ti tzaypach:

“Ujok'sataj ub'aj ti tz'ayatz' je'la' a' makoo' ka' kuxtal ich junp'eel otoch ka' uxu'pul ti k'aak' ti 200 KWh ila'an ich a' xul recibp ti k'aak' ti uka'p'eel winal ti 2020. Maxi'ijoo' umeyaj ti jalachpatal, maxi'ijoo' yanti'ijoo' etel k'äxt'anoo' känb'aliloo' ti paaytik ti tanjaloo' tan umaniloo' etel kuuchil k'a'oolal. Pataoo' uk'ämä' a' tzak'in je'la' a' makoo' ka' uk'ämä tak'in kab'al ti ka'p'eel mil Quetzales (Q.2,000.00) ti je'b'a'a'xakej kuuchil, b'aylo' makoo' ka' k'ämä tak'in ti Nojkaj men a' IGSS etel k'ataloo' uk'atb'e'enil”.

Pektzil almajt'an 10. Unojb'il ub'aj junp'eel xul muuch't'an ti pektzil almajt'an 2 ti Xot'ool almajt'an Xokal 13-2020 ti Nochna'at almajt'an ti Nojlu'umil, Almajt'an ti Sa'altik Lajma'tz'ektak'in ti Ch'ib'alloo' men a' Tukuloo' ti COVID-19, ti ka' up'atik ti tzaypach:

“a’ yaxb’il ool ti a’ tz’ayatz’oo’ ich o’tzilil, na’ mix icham wa otochoo’ ti junp’eel ket mak, nojoch makoo’, makoo’ etel ma’ketiloo’ muk’il, makoo’ etel k’as k’oja’aniloo’ etel ch’ib’aloo’ etel paaliloo’ ich b’akeil, etel tulakal chumuk’ ch’ib’al ti a’ makoo’ jachk’ab’etiloo’ upatal tz’ayatz’ ti b’a’alyuchul . etel kula’an kuxtal junp’eel b’a’ay etel kuuchiloo’ k’atb’e’eniloo’ ti tz’iib’tik a’ pektzil ti ka’ utz’ajik a’ tz’ayatz’ tak’in, etel a’ makoo’ ka’ ma’ yanti’ijoo’ k’aak’ ukuchpachej tz’ajik yaxb’il ool ti ba’alyuchul je’la”

Pektzil almajt’an 11. Uka’tojkintik a’ pektzil almajt’an 11 ti Xot’ ool almajt’an Xokal 13-2020 ti Nochna’at almajt’an ti Nojlu’umil, Almajt’an ti Sa’altik Lajma’tz’ektak’in ti Ch’ib’aloo’ men a’ Tukuloo’ ti COVID-19, etel p’atik b’aylo’:

“Pektzil almajt’an 11. Tojil ti Uk’a’ooltik makil. Ti a’ tukuloo’ ti chukb’est’an ti almajt’an je’la’, tulakal –DPI- wau tan umanil ma’ yanti’ij ti k’innanjal ti lajp’eel jaab’, uma’lo’ ti jajtz’ajoolmal a’ tojil ti uk’a’ooltik makil ich je’b’a’axakej ajpoliloo’ k’a’oolal wa junatak k’innanjal ti jaab’ 2020, ti tak ti ma’ yanti’ij ti DPI.”

Pektzil almajt’an 12. A’ Xot’ool almajt’an je’la’ jajt’ana’an ti yaxtz’äkyaj tikilu’umil etel voto ti ka’p’eel uyoxp’eeloo’ xeet’eloo’ ti xokal ti ajmen-almajt’an ka’ yanti’ijoo’ a’ Nochna’at almajt’an ti Nojlu’umul, jajkuntak ich junp’eel chen muuch’b’al etel okol tan umanil a’ tzayapach k’un ti uk’a’oolb’il ti T’oxpektzil B’elnal.

Ukuchk’ub’u’ ti Much’na’tik Jalachnojt’an ti jajkuntej etel ka’amwalej.

Jok’sat’an ich a’ Nojnaj ti Much’na’tik Ajmen-almajt’an, ich a’ nojkaj ti Paxil, a’ ka’p’eel ti uwakp’eel winal ti 2020.

